

STOWARZYSZENIE NAUKOWE ARCHEOLOGÓW POLSKICH
SCIENTIFIC ASSOCIATION OF POLISH ARCHAEOLOGISTS

UL. DEUGA 52, 00-241 WARSZAWA TEL: +48 22 504 48 15 FAX: +48 22 831 51 95
E-MAIL: SNAP@SNAP.ORG.PL WWW: WWW.SNAP.ORG.PL

Łódź, 21 września 2018 roku

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
ul. Krakowskie Przedmieście 15/17
00-071 Warszawa

Szanowni Państwo,

w związku z tym, że 13 lipca 2018 roku zostało podpisane przez Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych Zarządzenie nr 47 (OE.715.1.18.2018) w sprawie udostępniania gruntów będących w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe do prowadzenia badań archeologicznych i/lub działań polegających na poszukiwaniu zabytków i innych przedmiotów przy użyciu urządzeń elektronicznych i technicznych związanych z naruszaniem gleby (dalej: Zarządzenie), które opracowano z uwzględnieniem:

- art. 30 ust. 1, 2 i 3, art. 36 ust. 1 pkt. 5 i pkt. 12 oraz ust. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- art. 30 ust. 1 pkt. 3, 4, 5 i 8 i art. 45 ust. 1 pkt. 3 ustawy z dnia 28 września 1991 roku o lasach,
- art. 148 § 1 pkt. 1, art. 154 § 1 pkt. 4, art. 155 § 1, art. 156 § 1, art. 163 ustawy z dnia 20 maja 1971 roku Kodeks wykroczeń,

Stowarzyszenie Naukowe Archeologów Polskich przesyła swoje uwagi dotyczące tego Zarządzenia.

Zarządzenie wprowadza „do stosowania w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe zasady udostępniania osobom fizycznym lub jednostkom organizacyjnym gruntów będących w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe do prowadzenia badań archeologicznych i/lub działań polegających na poszukiwaniu zabytków i innych przedmiotów przy użyciu urządzeń elektronicznych i technicznych związanych z naruszeniem gruntów”, zatem opiera się przede wszystkim na przepisach ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (pozostałe akty prawne, tj. ustawa o lasach i Kodeks wykroczeń odnoszą się do przestępstw i działań zabronionych na terenie lasów).

Tymczasem w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nie wyróżnia się działań polegających na poszukiwaniach „innych przedmiotów” przy użyciu urządzeń elektronicznych i technicznych.

Art. 36 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa, że pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga: (pkt. 5) prowadzenie badań archeologicznych oraz (pkt. 12) poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz

sprzętu do nurkowania (Zarządzenie nie odnosi się do wydawania zgody na prowadzenie nurkowania na akwenach należących do lasów państwowych).

Ponadto w Zarządzeniu zwraca uwagę brak jego oparcia na definicjach zabytków zawartych w art. 3 ustawy *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, tj. (ust. 1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową, (ust. 3) zabytek ruchomy – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1 oraz (ust. 4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

W związku z powyższym wprowadzenie w Zarządzeniu kategorii „innych przedmiotów”, bez sprecyzowania, o jaki rodzaj przedmiotów chodzi (zagubione?), w jednym ciągu z badaniami archeologicznymi i prowadzeniem poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, związanych z naruszeniem gleby, a zatem nie znajdujących się na powierzchni gruntu, stwarza wrażenie próby wprowadzenia własnej interpretacji definicji zabytku. Chyba że odnosi się ono do definicji zabytku archeologicznego, zawartej w *Konwencji Maltańskiej*, której zapisy głoszą, że „przedmiotem dziedzictwa archeologicznego są wszelkie pozostałości, obiekty i jakiegokolwiek inne ślady ludzkości z minionych epok” (art. 1), oraz że „dziedzictwo archeologiczne obejmuje struktury, konstrukcje, zespoły budowlane, eksploatowane tereny, przedmioty, zabytki innego rodzaju, jak też ich otoczenie znajdujące się na ziemi lub pod wodą”.

Sądzymy jednak, że nie takie było zamierzenie. Wprowadzenie kategorii „innych przedmiotów” to pozostawienie detektorystom „furtki” do występowania o zgodę na prowadzenie poszukiwań bliżej nieokreślonych przedmiotów. Świadczy o tym brak w § 7 ust. 1 zastrzeżenia, że zgoda nadleśnictwa powinna zawierać konieczność uzyskania stosownego pozwolenia właściwego konserwatora zabytków w wypadku prowadzenia poszukiwań zabytków, co zaznaczono w wypadku prowadzenia badań archeologicznych (pkt. 10 Zarządzenia). Chociaż w § 7 ust. 2 Zarządzenia stwierdza się, że „zgoda na udostępnianie gruntów nie jest równoznaczna ze zgodą na prowadzenie poszukiwań zabytków i badań archeologicznych w rozumieniu ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”, ale nie jest to już wymóg, który nadleśniczy musi wprowadzić w wydanej zgodzie.

Zatem poszukiwania „innych przedmiotów” (w związku z naruszeniem gleby) nie podlegają temu obostrzeniu, więcej – nie podlegają żadnym uregulowaniom prawnym, gdyż nawet przepisy ustawy z dnia 20 lutego 2015 roku *o rzeczach znalezionych* (do której w Zarządzeniu brak jest odniesienia) odnoszą się do rzeczy znalezionych „na powierzchni”.

Ustawa *o rzeczach znalezionych* w art. 1 określa: 1) obowiązki i prawa znalazcy oraz przechowującego, 2) postępowanie w sprawach odbierania zawiadomień o znalezieniu rzeczy, przyjmowania i przechowania rzeczy znalezionych oraz poszukiwania osób uprawnionych do ich odbioru oraz 3) postępowanie z rzeczami o wartości historycznej, naukowej lub artystycznej. Przepisy o rzeczach znalezionych stosuje się odpowiednio do rzeczy porzuconych bez zamiaru wyzbycia się własności, jak również do zwierząt, które zabłąkały się lub uciekły – art. 2. Przepisów ustawy nie stosuje się do zabytków archeologicznych – art. 3.

Wprowadzenie w Zarządzeniu możliwości prowadzenia „działań polegających na poszukiwaniu (...) **innych przedmiotów** (podkreślenie SNAP) przy użyciu urządzeń elektronicznych i technicznych związanych z naruszeniem gleby” jest naszym zdaniem próbą ominięcia obowiązującego prawa.

Z informacji, które posiadamy (m.in. z publikowanych na Facebooku wpisów jednej z pracownic Lasów Państwowych) wynika, że treść Zarządzenia powstała w Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych i była konsultowana z Polskim Związkiem Eksploratorów, natomiast nie konsultowano jej z najbardziej zainteresowanymi stronami, tj. z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Narodowym Instytutem Dziedzictwa czy ze środowiskiem archeologów.

W powyższym kontekście można wyobrazić sobie sytuację, że detektorysta będzie występował do nadleśnictwa o zgodę na poszukiwania „innych przedmiotów” związanych z naruszaniem gleby, a po ich znalezieniu stanie się ich właścicielem.

Nasze zaniepokojenie budzi również fakt, że w zastrzeżeniach zawartych w § 2 ust. 2 Zarządzenia, dotyczących wyłączenia udostępnienia terenu, brakuje wyszczególnienia, że nie udostępnia się go do działań polegających na poszukiwaniach na obszarach zaewidencjonowanych stanowisk archeologicznych – a takie na terenach leśnych się znajdują.

*

Wprowadzenie powyższych zapisów jest naszym zdaniem niezwykle groźne dla zachowanych na terenach leśnych zabytków archeologicznych, które przez setki lat pozostawały nienaruszone, zwłaszcza te, które mają własną formę terenową (grodziska, kurhany). Ich zdecydowana większość nie jest zaewidencjonowana, co do pewnego czasu było spowodowane trudnymi warunkami obserwacji. Jednak obecnie, dzięki technologii LiDAR, za pomocą której można zobrazować powierzchnię ziemi, w tym terenów leśnych, możliwość zlokalizowania zabytków archeologicznych ma praktycznie każda osoba z dostępem do Internetu.

Do tej pory dostępu do tych obiektów „bronią” detektorystom trudność z uzyskaniem zgody nadleśniczego na prowadzenie poszukiwań zabytków i ich niechęć do występowania o pozwolenia do konserwatorów zabytków. W obecnym brzmieniu Zarządzenia będą mogli skorzystać z „luki” udostępnienia terenu dla prowadzenia poszukiwań „innych przedmiotów”, w związku z tym nikt nie będzie w stanie skontrolować ich działań.

Podkreślamy, że na terenach leśnych ochrona dziedzictwa archeologicznego jest specyficzna, ponieważ znajdujące się pod powierzchnią gruntu nawarstwienia i obiekty archeologiczne są jeszcze nieodkryte. Zatem amatorska penetracja gleby na głębokość kilkudziesięciu centymetrów, na którą pozwala detektorystom Zarządzenie, stanowi ogromne zagrożenie dla potencjalnych stanowisk archeologicznych – niejednokrotnie może doprowadzić do zniszczenia nawarstwień lub obiektów, czy do ich rozkopywania.

*

Jesteśmy rozczarowani stanowiskiem Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych, tym bardziej, że w myśl ustawy *o lasach*, zgodnie z art. 7 ust. 1 gospodarkę leśną prowadzi się z uwzględnieniem potrzeb nauki (pkt. 2 ppkt. d), a ustęp 3 wspomnianego artykułu głosi, że: „gospodarka leśna w lasach wpisanych do rejestru zabytków i w lasach, na terenie których znajdują się zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków, prowadzona jest w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, z uwzględnieniem przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”. Zatem DGLP powinna dbać również o dziedzictwo kulturowe znajdujące się pod jej zarządem.

Uważamy, że na pierwszym miejscu działań DGLP (w kontekście wprowadzonego Zarządzenia) powinno stać dobro dziedzictwa archeologicznego, nie zaś a ułatwienie detektorystom realizacji zainteresowań „hobbystycznych”.

*

Chcielibyśmy zwrócić również uwagę na fakt, że w 2014 roku SNAP (w imieniu archeologów, którzy zgłaszają nam ten nieuregulowany problem) wystosował do Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych pismo w sprawie podjęcia działań mających na celu określenie warunków udostępniania terenów do badań wykopaliskowych w lasach państwowych oraz ujednoczenia poziomu odszkodowań za udostępnienie terenu pod badania archeologiczne.

Dotyczy to zwłaszcza badań archeologicznych, które nie są związane z realizacją inwestycji, lecz z działaniami archeologów prowadzonymi w ramach programów badawczych. W obu tych przypadkach wymagana jest zgoda właściciela terenu. O ile zgoda na udostępnienie gruntów leśnych na badania wykopaliskowe związane z realizacją inwestycji leży w interesie właściciela, to zgoda na badania stanowisk archeologicznych w ramach programów badawczych uzależniona jest tylko od decyzji nadleśniczego.

Problem dotyczy przede wszystkim braku jasnych kryteriów w odniesieniu do opłat za umożliwienie przeprowadzenia badań wykopaliskowych na terenach leśnych. Zgłaszane są nam sytuacje, kiedy nadleśnictwa udostępniają archeologom grunt leśny bez opłat lub za symboliczną „złotówkę”, ale często bywa i tak, że za udostępnienie wyznaczana jest opłata, która uniemożliwia archeologom przeprowadzenie badań, gdyż częstokroć przewyższa kwoty, którymi dysponują, ponieważ naliczana jest jak za wyłączenie gruntów spod produkcji leśnej.

Na pismo to nie otrzymaliśmy odpowiedzi, pomimo wysłanej w 2015 roku ponownej prośby o zajęcie się tym problemem. Przy czym deklarowaliśmy, że jesteśmy gotowi do współpracy.

*

Mając powyższe zastrzeżenia na uwadze prosimy o uwzględnienie obecności przedstawicieli środowiska archeologów przy ewentualnym prowadzeniu negocjacji w sprawie Zarządzenia Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych.

Z poważaniem

Wiceprezes Zarządu Głównego SNAP

mgr Alina Jaszewska

Do wiadomości:

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych, ul. Grójecka 127, 02-124 Warszawa

e-mail: sekretariat@lasy.gov.pl

